

1.

Alkamas, Sicilija

– Šliundra.

Aukštai iškelta galva Rozeta Trikariko neatsisukdama toliau žingsniavo dulkėtomis Alkamo gatvelėmis.

– Besarmatė šliundra, – pritarė ir kita senė, nuo galvos iki kojų vilkinti juodai, rūsčios Sicilijos saulės surukintu veidu.

Rozeta plevėsuojančia aguonų raudonio suknele basomis traukė tolyn.

Smuklės kieme nendrių pavėsinėje aplink staliuką sėdėjo saujelė vyrų susivėlusiomis barzdomis ir ant kaktos užsmauktomis kepurėmis ir svilino ją akimis kaip grobį. Baltų jų palaidinių apykaklės buvo prisigėrusios riebaus prakaito, juodos liemenės nubrizgusiomis kišenėmis. Vienas atsikrenkštęs išspjovė tirštą, nuo tabako tamsų skreplį.

– Kurgi bėgi? – paklausė užėigos šeimininkas, šluostydamasis rankas į prijuostę.

Vyrai sukrizeno. Rozeta praėjo pro juos.

– Žmonės kalba, kad šiandakt nuo kalnų nusileido vilkai, – tarė vienas, siurbčiodamas razinų vyną.

Vyrai vėl nusikvatojo.

– Laimė, mano avidėje nieko nepridirbo, – toliau kalbėjo tas.
– Tiems vilkams rūpi šliundros, jau tikrai ne dori krikščionys, – pareiškė šeimininkas, ir visi jam pritarė.

Rozeta stabtelėjo nugara į juos ir sugniaužė kumščius.

– Nori mums kai ką pasakyti? – įžūliai paklausė vienas iš vyrų.

Virpėdama iš įsiučio Rozeta taip ir sustingo. Paskui vėl pajudėjo ir ėjo tol, kol priėjo Šventojo Pranciškaus Asyžiečio bažnyčią.

Kaip furija įsiveržė į kleboniją ir įsisprendė priešais tėvą Čečę, kleboną.

– Kaip galite leisti tokius dalykus? – kone išrėkė net pamėlusi iš pykčio. Nuo jos sklido subrendusios moters stiprybė, nors jai tebuvo vos dvidešimt. Juodi, blizgūs kaip varno sparnas plaukai draikėsi ant pečių. Vešlių antakių įrėmintos tamsios akys, atrodė, svaido žaibus. – Kaip gali Dievo tarnas apsimesti, kad nieko nenutiko?

– Apie ką kalbi? – paklausė tėvas Čečė, pasijutęs nepatogiai.

– Puikiai žinote!

– Nurimk.

– Šiąnakt papjovė dešimt mano avių!

– Ak, šitai... Taip... – lemeno klebonas. – Žmonės kalba, kad vilkų darbas...

– Vilkai nepjauna avių peiliais!

– Bet, dukra mano... Kaip gali sakyti...

– Vilkai avis suėda! – išrėkė Rozeta. Jos akyse siutą keitė neviltis. – Jie jas suplėšo! Nepalieka kėpsoti laukuose, – ji taip sugniaužė kumščius, kad pabalo krumpliai. – Bet jūs kuo puikiau-siai žinote ir pats, – pridūrė niūriai, balsas suvirpėjo. Papurtė galvą. – Kaip jūs šitaip? Kaip šitaip?

Tėvas Čečė atsiduso jausdamasis vis nepatogiau. Neatlaikydamas Rozetos žvilgsnio pasisuko ir pamatė slaptomis pokalbio besiklausančią savo šeimininkę.

– Eik šalin! – piktai suriko ir pasiskubino užtrenkti duris.

Paskui, nuėjęs į kitą kambario galą, paėmė dvi kėdes ir sustatė vieną priešais kitą. Ant vienos pamajo sėstis Rozetai. Ši priėjo ir prieš sėsdamasi ilgai į jį žiūrėjo.

– Kodėl tai leidžiate? – pakartojo.

– Seniai nebematau tavęs bažnyčioje, – tarė klebonas.

– O ką? Jei ateičiau į bažnyčią, man padėtumėte? – karčiai nusišypsojo Rozeta.

– Tau padės mūsų Viešpats.

– Ir kaipgi?

– Kalbėdamas per tavo širdį ir patardamas, kaip tau tinkamai elgtis.

Rozeta pašoko nuo kėdės.

– Ir jūs tarnaujate baronui, – pasakė bjaurėdamasi.

Klebonas dar sykį giliai atsiduso, tada palinko prie Rozetos ir suėmė jai ranką. Rozeta suirzusi ją ištraukė.

– Sėskis, – be jokio pykčio pasiūlė tėvas Čečė. Jai vėl atsisėdus, klebonas nuvargusiu balsu prabilo: – Kovoji nuo tada, kai mirė tavo tėvas, Jau daugiau nei metus, dukra mano. Laikas tau pasiduoti.

– Na jau ne!

– Matai, kas darosi, – toliau kalbėjo tėvas Čečė. – Niekas nebeperka to, ką užaugini, derlius taip ir lieka pūti. Prieš du mėnesius gaisras puse jo sunaikino.

Rozeta priglaudė galvą prie dešinio dilbio, paženklinto skaudaus nudegimo randu.

– Ir kuo ilgiau trunka tavo karas su baronu, tuo keistesnė ir labiau užsispyrusi daraisi. Tik pažiūrėk, kokią suknelę vilki, – bedė į ją pirštu tėvas Čečė.

– Kas čia keista?! – išdidžiai atšovė Rozeta. – Nesu našlė, kad rengčiausi juodai. Sijonas siekia kulkšnis, o krūtys pridengtos.

- Girdi, kaip kalbi... – atsiduso klebonas.
- Kaip šliundra, – vyptelėjo Rozeta. Paskui įsistebeilijo klebonui į akis. – Bet nesu šliundra, ir jūs tai žinote.
- Taip, žinau.
- Kitiems esu šliundra tik todėl, kad nenusileidžiu.
- Tu nesupranti.
- Suprantu kuo puikiausiai, – pašoko Rozeta, mojuodama kumščiu. – Baronas turi šimtą hektarų, bet užsimanė dar ir mano keturių, nes per juos upelis teka. Šitaip visas vanduo bus jo. Bet ta žemė mano. Trys mano šeimos kartos prie jos lenkė nugaras, o aš tetrokštu toliau ją dirbti. Žmonės turėtų man padėti, bet visi bijosi barono. Tikri bailiai, štai kas jie.
- Ne, matai, kad nesupranti, – tarė tėvas Čečė. – Žinoma, žmonės bijo barono. Bet ar tikrai manai, kad ant tavęs jie siunta dėl šios priežasties? Klysti. Tu nesupranti. Jiems tu atrodei grėsmingesnė net už baroną. Ir iš dalies negali jų kaltinti. Esi moteris, Rozeta.
- Na ir kas?
- O jei ir kitos moterys elgtųsi kaip tu? – karščiausi tėvas Čečė. – Juk tai prieštarauja prigimčiai! Ir Dievas smerkia tokią elgesį!
- Esu ne prastesnė nei vyras.
- Būtent šitai Dievas ir smerkia! – klebonas čiupo jai už pečių. – Moteris privalo...
- Žinau tą giesmelę, – atšlydama piktai jį pertraukė Rozeta. – Moters pareiga ištekėti, apsivaikuoti ir nuolankiai it padori tarnaitė leistis mušamai vyro.
- Kaip gali taip menkinti Dievo laiminamą santuoką?
- Mano senelis mušdavo žmoną. Iki kraujų, – niūriai tarė Rozeta. Šnervės iš pykčio išsiplėtė. – O tėvas mušdavo motiną. Jis

visą gyvenimą priekaištavo, kad pagimdė jam tik dukrą. Girtas lupdavo ją diržu. Paskui pliekdavo ir mane, sakydavo, kad užaugusi vien dulkinti būsiu tinkama. – Sugniaužė kumščius, o akys, sklidinios pykčio ir skausmo visa tai prisiminus, sudrėko. – Ir tai jūs vadinate Dievo laiminama santuoka? Tai paklausykite, aš nesileisiu, kad kas mane muštų kaip gyvulį.

– Tuomet parduok ūkį.

– Ne.

– Keli man rūpestį.

– Rūpinkitės savo siela, kai duosite išrišimą kaimiečiams, pjaunantiems mano avis, – stodamasi pasakė Rozeta. Pažvelgė į kleboną. – Davėte išrišimą ir tėvui, tiesa? O ar jis išpažino jums talžęs mane diržu, kol man oda atsilupo? Ar sakė, kad kumščiais trankė man veidą? Nematydavote mėlynių ant motinos ir mano veidų? Matėte mūsų lūpas, sumuštas taip, kad neįstengdavome melstis nesusikruvinusios? Motiną pražudė baimė, skausmas ir liūdesys, – ji su pagieža pažvelgė į dvasininką. – O jūs duodavote jam išrišimą, – sušnabždėjo. – Pasilaikykite savo Dievą sau, jei tik tokia Jo valia.

– Kaip drįsti! Jis ir tavo Dievas!

– Ne! – suriko Rozeta. – Mano Dievas siekia teisybės!

Priėjo prie durų ir staigiai jas atplėšusi išgąsdino šeimnininkę, kuri pasilenkusi prie rakto skylutės klausėsi jų pokalbio. Pastūmė ją ir išmovė iš klebonijos. Šeimnininkė, tarsi išvydusi įsikūnijusį demoną, triskart persižegnojo ir sumurmėjo:

– Šliundra.

Vos išėjusią laukan Rozetą apžilpino saulės šviesa. Prie bažnyčios buvo susirinkęs pulkelis smalsuolių. Sudarydami glaudžią grandinę, užstojančią gatvelę, jie tylomis žiūrėjo į Rozetą. Šiai dingtelėjo mintis sprukti, bet kelias buvo užkirstas. Spurdančia

širdimi ji pasileido sambūrio link. Buvo sunku kvėpuoti, nuo įtūžio tvinkčiojo smilkiniai. Vos nesusidaužusi kaktomuša su pirmu kaimiečiu, sustojo ir suspaudusi lūpas į jį išistebeilijo. Lengvas vėjelis kedeno ilgus juodus jos plaukus. Po akimirkos vyriškis pasitraukė į šalį. Rozeta lėtai skynėsi kelią. Pamažu, vangiai traukėsi ir kiti, todėl vis tiek teko liestis prie jų, grėsmingai nusiteikusių. Pasiyrusi tolyn pajuto, kaip linksta kojos, bet nepaskubino žingsnio ir iš visų jėgų stengėsi išlikti tiesi. Vos pasukusi į gatvelę link ūkio, Rozeta nebevaldė kojų; netikėtai susivokė bėganti taip, lyg ją būtų persekiojęs būrys šmėklų. Lėkte perlėkė laukus, kur išvirtusios riogsojo papjautos avys, stengdamasi į jas nežiūrėti, įsiveržė į kalkėmis baltintą gimtąjį namą ir iš vidaus užšovė skląstį. Stovėjo nugara atsirėmusi į duris ir gaudė orą, kol nuo stipraus šleikštulio susilenkė kone pusiau. Suklupo, rankomis atsimušė į plytomis grįstas saulėje įkaitusias grindis. Žmonės kaime įsivaizdavo, kad jai niekas nebaisu, nors baimė Rozetos sielą kaustė nuo pat vaikystės. Diena iš dienos be išimčių ją persekiojo slogutis. Ji pratrūko raudoti, veltui stengdamasi su laikyti kūną krečiantį kūkčiojimą, ir raudodama vis kartojo kaip vaikystėje, kai tėvas ją tvatindavo iki kraujo: „Man neskauda... Man neskauda...“

2.

Soročincai, Poltavos sritis, Rusijos imperija

Jai buvo trylika. Nors užaugai štetle Soročincų pakrašty, tokiam mažičiame, Dievo apleistame, nė vardo neturinčiame užkampy, nors pripratai prie nuolatinių pogromų ir kaimiečių, žydams

priskiriančių visą pasaulio blogį, nors įstengdavai atlaikyti minus dvidešimties laipsnių šaltį avėdamas vien medines klumpes ir apsisiautęs skylėtą skarmalą, nors įstengdavai tris dienas išgyventi tik su šleikščia apipuvusia rope skrandyje, – vis dėlto trylikos dar niekas neturėtų pažinoti tikro gyvenimo. Ir koks žiaurus jis gali būti iš tiesų. Bet Rachelei Biucherbaum gyvenimas nusprendė nenuolaidžiauti. Viskas prasidėjo vieną rytą, tokį tamsų, kad veikia panašų į ūkanotą naktį su pakibusia neperskiriamai tirštų debesų uždanga.

Kaip kiekvieną šabą, Rachelė palydėjo tėvą iki tvarto. Gyvulių jame nebebuvo: bendruomenė jį buvo pavertusi sinagoga ir vadino šūle. Sustoję prie durų, kuriomis buvo nustumtas pirmasis tų metų sniegas, atsisveikino su tėvu ir jau buvo sukanti prie laiptų šalimais į galeriją, perdarytą iš klėties, ten moteris atskirai nuo vyrų dalyvaudavo pamaldose, bet viduje, vyrų pusėje, pamatė gelsvą iškabą. Ištempė kaklą, norėdama žvilgtelėti, mat buvo smalsi, ir peržengė slenkstį.

– Rachele, stok, – įspėjo tėvas, įpratęs prie dukros nusižengimų.

– Kas ten parašyta? – įsmeigusi akis į lapelį paklausė ji.

– Eik iš čia, – tėvas sumosavo ranka, lyg baidytų vištą.

– Tik noriu sužinoti, kas ten parašyta, – neatlyžo Rachelė.

– Jei tai bendruomenės reikalai, rabinas perskaitys po Siduro skaitinių, – kantriai atsakė tėvas. Geranoriškai nusišypsojo ir linktelėjo galvą. Ilga išpuoselėta barzda suplevėsavo šaltame ore. Paskui pagrūmojo pirštu ir įspėdamas pridūrė: – Lipk viršun ir, būk gera, negiedok garsiau už kitus, kaip kad visada giedi.

Kai tėvas pradingo šulėje, Rachelė suprunkštė ir ketino jau lipti laiptais į moterims skirtą patalpą, bet pamatė ateinant Eliją, liesą, spuoguotą jos amžiaus berniuką. Sustojusi palaukė.

– Labas rytas, Elijau, – tarė perdėtai šypsodamasi.

– Labas rytas, Rachele, – burbtelėjo vaikinukas ir jau ruošėsi drožti toliau.

– Luktelėk, – paprašė ji. – Turi man padėti.

– Kaip? – įtariai paklausė Elijas.

– Ar matai aną iškabą? – toliau šypsodamasi aiškino Rachelė. – Noriu sužinoti, kas joje parašyta.

Elijas pasisuko į skelbimą. Paskui pažiūrėjo į Rachelę ir gūžtelėjo pečiais.

– Nemoku skaityti.

– Tai taip, – kalbėjo Rachelė. – Tau tereikia paimti skelbimą ir atnešti man, tada ir tau perskaitysiu.

Elijas neapsispręsdamas stovėjo, nagu krapštinėdamas spuogą ant skruosto. Tą akimirką pasirodė Tamara, gražiausia kaimečio mergina, ir niekinamai vyptelėjusi Rachelei tarė:

– Labas, Dygliakiaule.

Ir ėmė lipti aukštyn.

Elijo akyse žybtelėjo piktdžiuga.

– Jei ji man kai ką pažadėtų, pasišokinėdamas paimčiau, – paikai sukikeno.

– Ir suklystum, – kaipmat atšovė Rachelė. – Tamara, priešingai nei viliesi, niekada neleistų tau pačiupinėti savo papų.

Elijas išraudo.

– Be to, ir ji nemoka skaityti. Tad varyk, nešk man skelbimą čia.

Elijas nužiūrėjo Rachelės krūtinę: plokščia kaip lenta. Ilga, aukštyn užriesta nosis. Plaukai juokingi – ji nepynė tvarkingai kasų kaip kitos, nešiojo palaidus, šie, nepaklusnūs, pasišiaušę, atrodė kaip sulaukėję krūmai. Ar kaip dygliakiaulės šeriai, pasak Tamaros. Ir vis tiek ji mergaitė.

– O jei atnešiu, kas man iš to? – sukrizeno.

– Tas, kad negausi niukso į nosį, mažas spuogutas kuily, – pareiškė Rachelė.

Kvaila šypsena akimirksniu dingso nuo Elijo lūpų.

– Nagi, judinkis.

Vaikinukas nerangiai pamindžikavo, paskui lėtai nupėdino prie skelbimo. Jau ruošėsi jį nuplėšti, bet pamatęs vyras subarė:

– Elijau, ką išdarinėji?

– Čia ji, – Elijas iškart išdavė Rachelę.

– Bailys! – suniekino ši.

– Kas čia darosi? – išdygęs prie durų paklausė Rachelės tėvas.

– Tavo dukra norėjo, kad Elijas paduotų jai skelbimą, ir tas pakluso, – paaiškino vyras ir niuktėlėjo Elijui per sprandą. – Tai vyrai aiškina moterims, ką daryti, o ne atvirkščiai, žiopoly.

– Rachele, tu užsispyrusi kaip ožka, – linguodamas galvą tarė tėvas. Jis geraširdiškai nusišypsojo. – Lipk aukštyn.

– Marš, begėde, – paliepė antroji tėvo žmona, liesa, suvytusi moteris, ir priėjusi šiurkščiai suėmė jai už žasto. Rachelė pasimuistė norėdama ištrūkti.

– Ji nieko blogo nepadarė, – užstojo dukrą tėvas.

Po pirmosios žmonos mirties vienturtę jis augino vienas ir be proto ją mylėjo.

– Nieko blogo nepadariau, – įžūlia veido išraiška pakartojė Rachelė.

– Nieko, bet tik todėl, kad tave laiku pričiupo, – gižiai atsiliepė pamotė, vis dar tempdama ją už rankos.

– Kas ten parašyta? – nenurimo Rachelė.

– Lipk aukštyn, – nusijuokė tėvas.

Rachelė leidosi pamotės nutempiama į galeriją, tyčia garsiau kaukšėdama klumpelėmis į laiptus.

„Eini kaip vyras“, – pasakė mintyse ir suskaičiavo iki trijų.

– Eini kaip vyras, – tarė pamotė, ir Rachelė nesulaikė pasitenkinimo šypsenos.

Nebuvo nė dienos, kad antroji tėvo žmona nepakartotų, kokia podukra negraži ir niekam tikusi, kokia nemoteriška ir nerangi it berniūkštis. O Rachelė, norėdama ją paerzinti, ne tik nesistengė, bet dargi tyčia taip elgėsi. Ir toliau neleido, kad tie ilgi, styantys it krūmai plaukai būtų sutramdyti kaspinais.

Užlipusi į galeriją, alkūnėmis prasibrovė į pirmą eilę ir pasilenkė, kad matytų tėvą – chazaną, bendruomenės giedotoją, tenoru vedantį Siduro melodijas ir meistriškai kreipiantį neišlavintus tikinčiųjų balsus, kad maldos būtų giedamos tinkamai.

Tėvas – geriausias mano girdėtas giedotojas, didžiudavosi mintyse Rachelė. Gerai giedojo ir pati, tik moterys chazanais tapti negalėjo. Moterys negalėjo daryti visų tų įdomių dalykų, kuriuos darė vyrai. Vis dėlto tikroji Rachelės aistra buvo skaityti ir rašyti. Mokėjo rašyti iš dešinės į kairę švelniomis savo kalbos raidėmis. Ir iš kairės į dešinę mokėjo rašyti tiek sudėtingais rusiškos kirilicos ženklais, tiek vakarietiški. Buvo perskaičiusi viską, kas pakliuvo į rankas, nors ne mergaitei šventieji tekstai, todėl ir svajėjo perskaityti romaną. Deja, romanų skaitymas buvo griežtai uždraustas. Niekas šetle nebuvo regėjęs romano. Jį skaityti būtų buvę šanda – gėda. Rachelės nuomone, tai neteisinga. Pernelyg daug nelygių taisyklių varžė moteris ir neleido gyventi laisvai kaip vyrams.

– *Baruk atach Adonai Elocheinu, melech haolam*, – pritarė ji chorui.

– Tyliau! – pyktelėjusi subarė pamotė.

Įprastai Rachelė būtų tik dar garsiau užgiedojusti, bet tą rytą jos mintys sukosi tik apie skelbimą, pakabintą prie durų. Būsiąs kieno nors ne iš jų šetlo, nes vidiniai reikalai būdavo atvirai svarstomi bendruomenės susirinkime, mat skaityti mokėjo tik rabinas, jo sūnus, Rachelės tėvas ir pati Rachelė. Visi kiti vargais

negalais įstengdavo sukraigalioti savo vardą. Per visas pamaldas ji negalvojo apie nieką kita, kaip apie tą paslaptinę popieriaus lapą. Kai pagaliau rabinas ją paėmė ir atsikrenkštė, glostydamas ilgą baltą barzdą, šulėje girdėjai net uodo zyzimą. Visi sulaikę kvapą laukė. Rabinas skaitė nepakenčiamai lėtai, su jam būdingu iškilmingumu, lyg cituotų šventus Toros žodžius – nekantruolei Rachelei tai buvo tikras kantrybės išbandymas. Jam baigiant mergaitė galerijoje ėmė netikėtai šokčioti, neįstengdama su-tramdyti jaudulio. Mažoje bendruomenėje buvo viso labo penki žmonės, pasižymintys tame lape nurodytomis savybėmis. Ir ji buvo viena iš jų.

Grįžtant namo Rachelė lipte prilipo prie tėvo ir tylomis žiūrėjo į ją laukdama, kad jis ką pasakytų, bet girdėjo tik jūdviųjų žingsnius, traškinančius suledėjusį sniegą.

Tėvas susiraukęs mąstė apie tai, ką buvo išgirdęs.

– Ne. Tu per maža, – galiausiai pasakė namie.

– Bet, tėve! – paprieštaravo Rachelė.

– Eik surinkti kiaušinių, – paliepė jis.

– Kodėl negaliu važiuoti? – suirzo Rachelė.

– Todėl, kad esi per maža, – pakartojo tėvas.

Pamotė paėmė jai už alkūnės ir stumtelėjo vištideds pusėn.

– Eik rinkti kiaušinių, kvaiša, – sušnypštė su neapykanta.

– Atstok nuo manęs! – išsinerdama sušuko Rachelė.

Tada paspruko ir namo grįžo tik leidžiantis saulei. Pamotė ją pasitiko pašaiptu žvilgsniu.

– Gulkis be vakarienės, begėde, – pasakė.

– Ne, – įsikišo tėvas. – Niekam nevalia praleisti vakarienės, kad ir kiek jos turime. – Rūsčiai pažiūrėjo į antrąją savo žmoną. – Dėl dukros atsisakyčiau paskutinio kąsnio.

– Ji mane įžeidė, – pasiskundė moteris.

- Bet tuoj tavęs atsiprašys, – jis vos vos linktelėjo galvą dukrai.
- Atleisk... – nežiūrėdama į pamotę sušnabždėjo Rachelė.
- Manai, kad šitaip išsisuksi? – nesivaldė moteris.
- Gana! – tėvas valdingai trenkė delnu per seną stalą.

Žmona nuščiuvo ir iš piktumo sučiaupė lūpas.

Tada tėvas pirštu pamojo Rachelei priėti ir pakvietė ją sėstis šalia. Atpjovė sužiedėjusios duonos, tarp jos įdėjo pusę raudonos ropės. Paskui pamirkė riekę į puodelį su sultiniu, išvirtu iš senos vištos, šią buvo suvalgę prieš gerą savaitę.

– Valgyk, o tada pašnekėsim.

– Neturėtum aiškintis su aikštinga mergiote, – paprieštaravo pamotė. – Ji turi nesiginčydama paklusti. Šiems namams vadovauji tu.

Vyro žvilgsnis buvo kupinas atšiaurumo.

– Tu teisi, vadovauju aš. Tai galioja ir tau, – lediniu balsu atšovė. – Liepiu tau liautis.

Tylėdamas tol žiūrėjo į moterį, kol ši nudelbė akis. Paskui taip pat valdingai šaltai pridūrė:

– Palik mus vienus. Noriu pasikalbėti su dukra.

Jiems likus vienudu, pakartojo Rachelei:

– Valgyk.

Nekantraudama išgirsti, ką tėvas nori jai pasakyti, Rachelė sušlamštė duoną su rope.

– Ar mes žinome, kas tie žmonės, palikę žinutę? – pirmiausia paklausė tėvas.

– Bet...

– Taip ar ne?

– Ne.

– Gerai, nuo to ir pradėsime. Svarbiausia tėvo pareiga būti at-sargiam.

Rachelė prikando liežuvį. Tas popieriaus lapas sukūrė nuotykių kupiną vaizduotės pasaulį ir nunešė toli nuo skurdaus štetlo, kuriame ji duso.

– O antra ne mažiau svarbi gero tėvo pareiga yra daryti tai, kas gera dukrai. – Akimirką jo akys prisipildė melancholijos. – Net jei tektų nuo jos atsiskirti.

Rachelė suvirpėjo iš jaudulio. Ką galėtų reikšti tas paskutinis sakiny? Kad tėvas apsigalvojo ir yra pasiruošęs leisti jai išvykti?

– Jei būtum trejais ar bent dvejais metais vyresnė, būčiau svarstęs šį reikalą, – aiškino jis. – Bet esi dar vaikas.

– Man trylika! – paprieštaravo Rachelė. – Lape buvo parašyta: „...visos mergaitės nuo trylikos iki septyniolikos metų“!

Tėvas meiliai į ją pažiūrėjo.

– Visą dieną klausinėju savęs, ar tai tėra egoizmas, kad priešinuosi minčiai leisti tau atsiskirti nuo manęs, nes esi didžiausias mano džiaugsmas.

Rachelė rausdama nudelbė akis. Nebuvo nė toptelėję, kad atsiskyrimas nuo tėvo keltų ir sunkumų. Šitai jai paprasčiausiai nebuvo atėję į galvą. Pasijuto kalta. Tėvas pernelyg gerai ją pažinojo, tad matė, ką ji mąsto.

– Nieko čia blogo, – švelniai pasakė. – Žinau, kad myli mane.

Paglostė jai ilgus tamsius plaukus, palaidus ir išsidraikiusius, kaimelyje keliančius daug šurmulio ir pasipiktinimo. Nusišypsojo. Jam tai nėmaž nerūpėjo.

– Tokio jauno amžiaus, tau sunku viską kruopščiai apmąstyti. Suaugusiesiems daug lengviau apžiūrėti kalną iš visų pusių ir nuspręsti, iš kurios vietos į jį kopti. – Atsidūsėjo ir pasilenkė arčiau prie dukters. – Juk žinai, kad mūsų kalba tavo vardas reiškia „nekaltas ėriukas“.

– Taip, – prunkštelėjo Rachelė.

– O piemuo turi sergėti savo bandą, ypač ėriukus, net jei tenka uždaryti juos į aptvarą, kad per savo veržlumą netyčia nenusibaigtų kur tarpeklyje, – toliau kalbėjo tėvas.

Rachelė iš nekantrumo spardė stalo koją.

Tėvas švelniai ją priglaudė ir stipriai apkabino. Rachelė padėjo galvą jam ant peties. Niekas kitas neleido jai jaustis tikrai mylimai, tik tėvas.

– Ar mama buvo gera? – po kurio laiko paklausė ji.

– Nori žinoti, ar būtų leidusi tau išvykti?

– Ne... Tik jos neprisimenu. Kai mirė, buvau labai maža.

– Taip, ji buvo gera, – liūdnai pasakė tėvas.

– Ar ir ji mokėjo skaityti?

– Ne... Buvo kaip ir visos kaimelio moterys, – atsakė jis ir didžiudamasis nusišypsojo: – Bet slaptai buvau išmokęs ją skaityti.

– Kodėl?

– Todėl, kad ne visos taisyklės grindžiamos teisingumu.

Rachelė pažiūrėjo jam į akis. Tėvas – ypatingas žmogus. Bendruomenėje kito tokio nėra.

– O... ji? – vėl paklausė, turėdama galvoj pamotę. – Kodėl ją vedei?

Nuleidęs galvą tėvas atsiduso.

– Todėl, kad tau bręstant maniausi neįstengsiąs dorotis su kai kuriais dalykais. Be to... tikriausiai jaučiausi vienišas... Na, kaip vyras.

– Ji manęs nekenčia, – tvirtai pareiškė Rachelė.

– Tik pavydi.

– Nekenčia, – pakartojo ji.

– Niekad nesuteikiau jai net šimtosios dalies to, ką duodu tau. Ji mėgina nubauti mane per tave. – Tėvas meilingai žvelgė į dukrą. – Ji negali susitaikyti, kad antra žmona ne tokia svarbi kaip dukra. Bet nesijaudink. Visada būsiu šalia ir tau nieko nenutiks. – Nusišypsojo

ir paglostė jai skruostą. – Paklausyk. Tame skelbime rašoma, kad Izraelitų abipusės pagalbos asociacija „Varšuva“ priima mergaites ir jų daliai teks ne vargana butis, nes išrūpins joms garbingą santuoką ir gerą – namų šeimininkės – tarnybą turtingų Buenos Airių žydų namuose Argentinoje. – Žiūrint į dukrą, jo akis vėl apraukė melancholijos šydas. – Kitoje pasaulio pusėje.

– Bet aš tau rašyčiau! Ir siųsčiau tau visus uždirbtus pinigus, taigi galėtum pas mane atvykti! – sušuko Rachelė.

Tėvas papurtė galvą.

– Manęs ten nebūtų, kad tave apginčiau, – stodamasis tarė. – O tu dar per jauna pati savim pasirūpinti. – Dar kartą švelniai paglostė jai galvą. – Diskusija baigta, dabar eik miegoti.

Rytojaus dieną Rachelė pamatė gyvai čiauškančias keturias kaimelio mergaites, joms buvo nuo trylikos iki septyniolikos. Iš jaudulio jų akyse suprato, kad šios ketina išvykti.

– Tu nevažiuosi, Dygliakiaule? – įgėlė Tamara.

– Ne, nenoriu, – atšovė Rachelė ir greitai nudūmė, kol ketvertas nepamatė, kaip jos juodos it anglis migdolų pavidalo akys prisipildo karčių ašarų.

Ją, maknojančią štetlo gatvele, dar gerą galą lydėjo mergaičių juokas. Pasislėpė už lūšnos ir spardė rąstą, kol suskilo klumpė. Paskui pagrūmojo kumščiu ją stebinčiam smalsiam berniūkščiui, ir tas dėjo į kojas. Galų gale nuėjo į pamiškę ir tol laužė sausas šakas, kol iš nuovargio turėjo prisėsti ant kelmo.

Kitą dieną Tamara ir tos kitos trys išvyks į Buenos Aires, kad ir kur tas miestas būtų, ir patirs nuostabių nuotykių, nukritusių iš dangaus tarsi mana dykumoje – tikras stebuklas.

– O aš liksiu čia valgyti ropių ir svogūnų, – graužiama parodydo niurzgėjo Rachelė, – ir valyti vištašūdžių nuo kiaušinių. – Staiga atsistojo, pakėlė akis į dangų ir rimtai pareiškė: – Adonai, Viešpatie, nežinau, kas parašė tą įsakymą – tu ar dvasininkai. Bet,

kaip sakė tėvas, ne visos taisyklės grindžiamos teisingumu. Tai štai, nors tai ir nuodėmė, pasižadau kovoti už lygias teises su vyrais. – Iškėlė pirštą į dangų ir stebeilydama pagrūmojo, nesvarbu, kad ji tik mergaitė. – Ir nejuokauju, – pridūrė. – Iškilmingai pasižadau!

Tą akimirką išgirdo kažin kokį bruzdesį ir riksmus. Atsisukusi į štetlą pamatė kokias penkias dešimtis vyrų – valstiečius ir caro kareivius, puolančius jos bendruomenę. Nieko nelaukusi, širdyje virpant neaiškiai nuojautai, nėrė to spiečiaus pusėn. Bebėgant klumpė, kurią tądien jau buvo įskėlusi spyriais, galutinai perlūžo. Bet Rachelė bėgo toliau nelėtindama tempo; basa koja skendo sniege.

Pribėgusi kaimą išgirdo valstiečius ir kareivius, šūkauančius įprastus kaltinimus: žydai esą nuodijantys vandenį, raganystėmis naikinantys derlių, užtraukiantys Dievo rūstybę gimtajai Rusijai, nusikaltusiai tuo, kad apgyvendino Kristaus žudikus. Rachelės ta scena nė kiek neglumino, nes tokiam siaubui kartojantis be atvangos, net jei vis tiek gąsdina, jis bent nustoja stebinėti.

Antpuoliui pasibaigus daugybė kaimo vyrų ir moterų gulėjo ant žemės kruvinais, ištinusiais veidais, sulaužytais kaulais, su-
luošinti visam gyvenimui. Pirmiausia Rachelė pamatė rabiną. Jis klūpėjo į dangų iškėlęs rankas. Ji pamanė, kad keistai atrodo, nors ne iš karto suprato kodėl. O tada susivokė. Rabinas nebeturėjo ilgos baltos barzdos. Ją kareiviai buvo nurėžę kartu su smarkro galiuku, dabar gausiai kraujuojančiu. Senis į dangų iškelto-
mis rankomis maldavo Dovydo tautos Viešpatį atleisti, kad jo akivaizdoje rodosi nuogas. Tik tada netoli nuo rabino Rachelė pamatė ant žemės tįsantį nejudantį tėvą. Sukliko ir puolė prie gimdytojo.

Tėvas sunkiai alsavo, krūtinė viduryje buvo nenatūraliai įdubusi. Rachelė tokią matė ne pirmą kartą – kaimuose tokių

prisižiūrėjo. Nieko keista gauti arklio ar jaučio spyrį ar būti negyvai sutryptam. Matyt, taip bus nutikę ir tėvui. Žinojo Rachelė ir tai, kad nuo tokių spyrių nepasveikstama. Kraujas neišbėgdavo lauk, krešuliai likdavo kūne. Kai kurie nukentėjėliai pratempdavo savaite, laimingieji mirdavo akimirksniu.

– Tėve, – pravirko Rachelė, matydama jo akis, paprastai tokias gyvas, o dabar tarsi apdujusias.

Tėvas mėgindamas prabilti pakrutino lūpas, bet pasirodė tik kraujo krešulys. Rachelė nuvalė apatinę lūpą. Iš paskutinių jėgų tėvas suėmė jai už rankos ir suspaudė. Dar sykį pabandė kalbėti. Ir vėl tik neaiškiai sugargaliavo.

– Nevark, tėve, – pasakė Rachelė, bet jis nepasidavė.

Turėjo nedaug laiko, o tai, ką reikėjo pasakyti, buvo pernelyg svarbu. Pamojo, kad dukra pasilenktų arčiau. Rachelė priglaudė ausį jam prie burnos.

– Iš... va... žiuok... – milžiniškomis pastangomis sušnibždėjo vyras.

Rachelė atšoko lyg spyruoklė. Veide sumišimas pynėsi su nuostaba. Tėvas linktelėjo patvirtindamas, kad ji gerai suprato. Ir vėl pakartojo, tik balsas nebebuvo toks skambus, kaip bendruomenės giedotojo:

– Va... žiuok... duk... ra... mano...

Ir sustingo šitaip, išsižiojęs, su paskutiniu atodūsiu burnoje.

3.

Mondelas – Palermas, Sicilija

– Rokas... Rokas... – lėtai, raiškiai kartuoja donas Mimi Zapakosta, sėdėdamas pintame krėsele savo vasarnamio ant jūros